

ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

του Σταυρούλας Τσινόρεμα

Τό ελληνικό πανεπιστήμιο βρίσκεται για άλλη μία φορά ενώπιον ενός κύματος πιέσεων για αναδιάρθρωση, στο πλαίσιο ενός ριζικότερου μετασχηματισμού ολόκληρου του φάσματος της μετα-λυκειακής εκπαίδευσης. Η πρόσφατη συζήτηση, μεσούσης της προεκλογικής περιόδου, για την ίδρυση «μη κρατικών», «μη κερδοσκοπικών» ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εντάσσεται, με ιδιαίτερο τρόπο, σε αυτό το πλαίσιο.

Στις σημερινές συνθήκες των ταχύτατων αλλαγών που επιφέρουν οι διαρκείς εξελίξεις στο πεδίο της γνώσης και της τεχνολογίας, τα πανεπιστήμια πιέζονται, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, να προσαρμοσθούν σε νέους ρόλους. Η διά της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών αναδιοργάνωση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας σε παγκόσμια κλίμακα, οι νέες δομές απασχόλησης που προκύπτουν, θέτουν ένα ισχυρό αίτημα για νέες επαγγελματικές συμπεριφορές, οι οποίες με την σειρά τους επιδρούν δραστικά στην εσωτερική ζωή των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, στα προγράμματα σπουδών, στις έρευνητικές στρατηγικές, και εν τέλει στην ίδια την επιστημολογική συγκρότηση των ακαδημαϊκών αντικειμένων που καλλιεργούν. Αναμφισβότως, οι νέες πιέσεις προκαλούν τριγμούς στην ιστορικά διαμορφωμένη φυσιογνωμία τους.

Η ακαδημαϊκή παράδοση

Από την χαρραγή των νέων χρόνων το πανεπιστήμιο, ο παλαιότερος αυτός κοσμικός θεσμός των σύγχρονων κοινωνιών, κατέστη θεσμικός χώρος καλλιέργειας της επιστήμης, γέννημα ή ίδια του κριτικού και αντιδογματικού τρόπου σκέψης. Η επιστημονική έρευνα συνδέθηκε αφενός με την αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας, και αφετέρου με ανθρωπιστικές αξίες και κοινωνικά ιδανικά. Η κατάκτηση και η κοινωνική διάχυση της θα συνέβαλαν στην απελευθέρωση της σκέψης από την άγνοια, θα διέλυαν τις προκαταλήψεις

και θα συντελούσαν έτσι στην πρόοδο και την κοινωνική χειραφέτηση.

Καθώς η επιστημονική αναζήτηση έθεσε υπό συζήτηση και κατέστησε αντικείμενο στοχασμού την ίδια την κοινωνική ζωή και τους όρους αναπαραγωγής της, συνέβαλε αποφασιστικά σε μία ανυπολόγιστης αξίας κοινωνική αυτογνωσία. Το πανεπιστήμιο, φορέας και έγγυητής της γνώσης και της αδογμάτιστης έρευνας, κατέστη ταυτοχρόνως έγγυητής της διαμόρφωσης της δημοκρατικής συνείδησης. Έθεσε το αίτημα του δημοκρατικού (αυτο)καθορισμού της κοινωνίας από πολίτες ελεύθερους και υπεύθυνους που τολμούν να σκέφτονται για τον εαυτό τους, ενώ δεν έπαψε να αναδεικνύει τις δυνατότητες για ουσιαστική ανανέωσή της.

Ως αναφαίρετος όρος της παραπάνω αποστολής του τέθηκε η «πλήρης ανεξαρτησία του», η ελεύθερη και απρόσκοπτη από εξωθεν παρεμβάσεις εσωτερική λειτουργία του. Το κράτος ανέλαβε να έγγυηθεί τους εξωτερικούς όρους —δηλαδή τις θεσμικές (αυτοτέλεια) και οικονομικές (δημόσια χρηματοδότηση) προϋποθέσεις— μιās εσωτερικά απεριόριστης αυτονομίας, με στόχο την προαγωγή της επιστημονικής γνώσης και τη δημόσια διάδοσή της προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Στο κανονιστικό επίπεδο, λοιπόν, το πανεπιστήμιο προσδιορίσθηκε ως διακριτός θεσμικός χώρος, ανεξάρτητος τόσο από την πολιτική εξουσία όσο και από την οικονομική δύναμη.

Η πανεπιστημιακή ανεξαρτησία σηματοδότησε επιπλέον το κανονιστικό αίτημα αποδοχής ενός «έσωτερικού» όρου στην άσκηση της κρατικής εξουσίας και της οικονομικής δύναμης. Το πανεπιστήμιο, ως φορέας και έγγυητής της γνώσης, αποτέλεσε ένα ρυθμιστικό, ελλογο όριο στην αυθαιρεσία και των δύο. Με άλλα λόγια, η ανεξαρτησία του σήμαινε ότι ούτε η κρατική εξουσία είναι απόλυτη, ούτε η οικονομική δύναμη ανεξέλεγκτη, αλλά ότι και οι δύο θα άσκούνται και θα αναπτύσσονται υπό την επιφύλαξη της γνώσης. Η ανεξαρτησία του πανεπιστημίου αποτέλεσε συμπλήρωμα

της άρχης της διάκρισης γνώσης κι έξουσίας, και τέθηκε ως συστατικό στοιχείο στά κανονιστικά, νομμοποιητικά θεμέλια του νεοτερικού κράτους. Μέ αυτήν την έννοια, ή άκαδημαϊκή έλευθερία δέν είναι ή έλευθερία της διακίνησης των άγαθών ή των ύπηρεσιών του έμπορίου. Είναι ή ήθική και πνευματική όριοθέτηση της πολιτικής έξουσίας και της οικονομικής δύναμης.

Όμως, ή ιστορική ανάπτυξη του πανεπιστημίου έκανε τά παραπάνω ιδεώδη συνεχές διακύβευμα. Στην πορεία της εξέλιξης του, αναπαρήχθη έντός του μιá διαρκής ένταση ανάμεσα στό αίτημα της άκαδημαϊκής έλευθερίας, άφενός, και στίς έπιταγές πού προέκυπταν από τίς πραγματικές σχέσεις του μέ την πολιτική και την οικονομία, άφετέρου, έν τέλει μέ την ίδια την κοινωνία έντός της όποιας είναι ένσωματωμένο.

Μολονότι τέθηκαν, ρυθμιστικά, οί διακριτοί τους ρόλοι, ή «λογική του πολιτικού» δέν άργησε νά εισβάλει στό θεσμικό πεδίο του πανεπιστημίου και τό κράτος από προστάτης των όρων της άυτονομίας του νά μετατραπεί, άλλου περισσότερο κι άλλου λιγότερο, ανάλογα μέ τίς διαμορφωμένες παραδόσεις και τίς κοινωνικές πιέσεις, σέ ρυθμιστή της έσωτερικής λειτουργίας του. Η «καθαρότητα» της έλεύθερης έπιστημονικής έρευνας άπωλέσθηκε. Η γνώση διαπιστώθηκε πώς είχε πολιτική, ένω ή ίδια ή πολιτική άσκήθηκε διά της γνώσης. Η «κρατικοποίηση» της παιδείας, ένέπλεξε και την παραγωγή της γνώσης στους μηχανισμούς της γραφειοκρατίας, ένω όδήγησε στην ύπονόμηση της πανεπιστημιακής άυτονομίας. Σταδιακά, τό πανεπιστήμιο άπειλήθηκε νά μετασχηματισθεί σέ όργανο κρατικού παρεμβαιτισμού, πού ύπερ-γραφειοκρατικοποιείται και ύπερ-πολιτικοποιείται.

Από τό άλλο μέρος, μιá πυκνή δέσμη άσφυκτικών πιέσεων προέκυψε από την σφαίρα της οικονομίας. Η γνώση άναδείχθηκε σέ παραγωγική δύναμη και ή δύναμη της οικονομίας διαπεράστηκε και συστήθηκε διά της γνώσης της ίδιας. Οί έρευνητικές στρατηγικές, σταδιακά, άρχισαν νά δέχονται την πίεση οικονομικών λογικών, και οί προσανατολισμοί και οί κατευθύνσεις της γνώσης νά προσδιορίζονται υπό τόν πιεστικό έλεγχό τους. Καθώς όλο και περισσότερο ή οικονομική λογική άρχισε νά έξαρτάται από την παραγωγή και την πώληση της γνώσης (μέ την μορφή της πληροφορίας), όλο και περισσότερο ή ίδια άρχισε νά διεισδύει και νά έποικίζει τό πανεπιστημιακό πεδίο.

Ένώ ή παρεμβατική, κρατική, λογική θέτει τόν σχεδιασμό ως βασικό μοχλό διαμόρφωσης εκπαιδευτικών πολιτικών, ή οικονομική λογική έγκαλεί τό κράτος νά έγκαταλείψει τόν σχεδιασμό και νά υίοθετήσει κριτήρια μετρήσιμης άποδοτικότητας κι άνταγωνιστικότητας. Ένώ ή γραφειοκρατικοποίηση των λειτουργιών του πανεπιστημίου είναι συνέπεια της κρατικής έπικυριαρχίας, ή «έμπορευματοποίησή» τους είναι συνέπεια της οικονομικής ήγεμονίας.

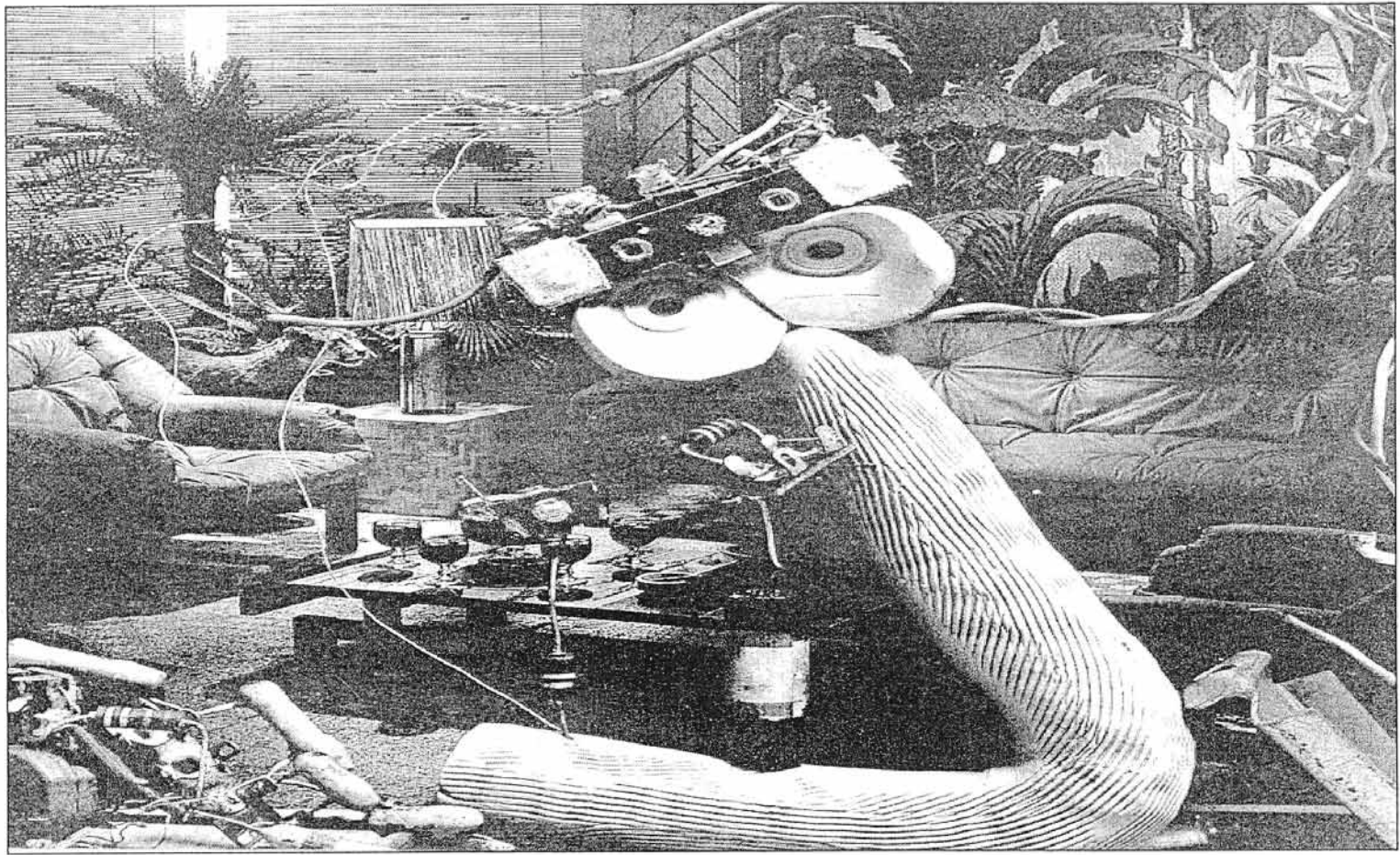
Σήμερα, στόν άστερισμό μιáς νέας ιστορικής άναδιάρθρωσης των σχέσεων μεταξύ των τριών πεδίων, τίθεται τόσο ένα αίτημα έπανασχεδιασμού της οικονομικής (άπ)εμπλοκής του κράτους ως προς την χρηματοδότηση του πανεπιστημίου, όσο και ένα αίτημα έπαναχάραξης του θεσμικού ρόλου του όσον άφορā την διαμεσολάβηση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης μέ τίς οικονομικές άνάγκες.

Στό σημείο αυτό επιβάλλεται μιá διευκρίνιση. Τό πολιτικό έγχείρημα νά κάτασσει τό πανεπιστήμιο περισσότερο ευαίσθητο στίς έπιταγές της οικονομίας έχει μακρά ιστορία και κάθε άλλο παρά πρόσφατο είναι. Αποτέλεσε έναν από τους πλέον βασικούς μοχλούς ανάπτυξης πανεπιστημιακών ιδρυμάτων από τά τέλη του 19ου αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ή οικόδομηση των πανεπιστημίων του άγγλικού βιομηχανικού δορρά, των όποίων ή σύσταση ένέγραψε ως συστατικό στοιχείο της άποστολής τους τή σύνδεση μέ τίς τοπικές βιομηχανίες, ώστε νά συμβάλουν άποτελεσματικά στόν οικονομικό άνταγωνισμό μέ άλλες μεγάλες βιομηχανικές χώρες, όπως ή Γερμανία και οί ΗΠΑ.

Μετά τόν Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, παρατηρείται ένταση του αίτήματος νά χρησιμοποιηθούν τά πανεπιστήμια ως δεξαμενές παραγωγής έξειδικευμένου έργατικού δυναμικού, ώστε νά τονωθεί ή πολυπόθητη μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη. Από δέ τά μέσα της δεκαετίας τό '60 κι έξής, ιδρύονται άνεξάρτητα τεχνολογικά τριτοβάθμια ιδρύματα (βλ. Αγγλία, Γερμανία, άργότερα Ελλάδα), καθώς καθίσταται φανερό πώς τά πανεπιστήμια είτε δέν έπαρκούν, είτε δέν είναι άρκούντως ευέλικτα γιά νά άνταποκριθούν στό αίτημα της παραγωγής μιáς όλο και πιό άμεσα «ώφελιμιστικής» γνώσης.

Παρόμοιες πιέσεις και ή ίδια δυναμική, —άν και έν όψει της παραγωγής νέων μορφών γνώσης και των άντίστοιχων άλλαγών πού έπέφεραν στην παραγωγή και την οικονομία— είναι αυτή πού όδήγησε μερικές δεκαετίες άργότερα στην ένοποίηση του πανεπιστημιακού και του τεχνολογικού τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, διεργασία πού συντελέστηκε άλλου σταδιακά, προσεκτικά και λιγότερο «άνώμαλα» (βλ. Μεγ. Βρετανία), κι άλλου έπιπόλαια, πρόχειρα και έν μιá νυκτί (βλ. Ελλάδα).

Έν όλίγοις, τουλάχιστον κατά τά τελευταία έκατό χρόνια, οί προσπάθειες νά συνδεθούν τά πανεπιστήμια και ή παραγόμενη έρευνα (κυρίως στίς «θετικές» και τεχνολογικές έπιστήμες) μέ τή βιομηχανία και την οικονομική ανάπτυξη έχουν καθορίσει σέ μεγάλο βαθμό τους προσανατολισμούς της διεύρυνσης της άνώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη, όπως άλλωστε και διεθνώς. Η έθνική ανάπτυξη άντιμετωπίστηκε ως έξαρτώμενη από τή σύνδεση τουλάχιστον μιáς πλευράς της πανεπιστημιακής έρευνας και εκπαίδευσης μέ την οικονομική ανάπτυξη, και έπομένως από τή «συνάφειά» της μέ οικονομικές έπιταγές.

Οι νέες σχέσεις κρατους, πανεπιστημίων και οικονομίας

Τό πρωτόγνωρο και άποφασιστικό στίς πιέσεις πού δέχεται τό πανεπιστήμιο σήμερα δέν άφορᾷ άπλώς τήν σύνδεσή του μέ τίς ανάγκες τής οικονομίας και τής άπασχόλησης. Άφορᾷ μιᾷ βαθύτερη μετάλλαξή του ως πρὸς καταστατικές διαστάσεις τής άποστολῆς του, τήν ισορροπία ανάμεσα σέ κεντρικούς σκοπούς του, τίς μορφές (αὐτο)διοίκησής του και τούς τρόπους αὐτοκατανόησής του.

Προβάλλονται λοιπόν αἰτήματα ὅπως ὅτι τά πανεπιστήμια ὄχι μόνον ὀφείλουν νά συμβάλουν στήν οικονομική ανάπτυξη ἀλλά και ὅτι οἱ φοιτητές, διά τῆς ἐκπαίδευσης και τῶν τίτλων πού αποκτοῦν, πρωτίστως ἀναζητοῦν, και πρέπει νά ἀπολαμβάνουν, ἐπαγγελματική ἀποκατάσταση/άπασχόληση. Ὑποστηρίζεται, παραλλήλως, μιᾷ συμπληρωματική θέση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό εἰδικό περιεχόμενο τῆς παρεχόμενης ἐκπαίδευσης πρέπει νά συνδέεται πάνω ἀπό ὅλα μέ τήν ἀπόκτηση μιᾷ δεξαμενῆς νέων δεξιοτήτων, πού ἀπαιτεῖ ἡ οἰκονομία. Ἡ ἐκπαίδευση, λοιπόν, ἡ ὁποία κρίνεται ἐλκυστική και κατάλληλη, εἶναι ἐκεῖνη πού καταρτίζει σέ νέες δεξιότητες, ὅπως δεξιότητες στήν ἐπικοινωνία, τίς διαπροσωπικές σχέσεις, τό team-work, πού εἶναι σημαντικές στή διοίκηση μιᾷ ἐπιχείρησης.

Άπό τό ἄλλο μέρος, ἀπαξιῶνονται, καθώς κρίνονται ἀτελέσφορες, οἱ συστηματικές και θεωρητικές ἐπιστημονικές γνώσεις. Παρατηρεῖται μιᾷ «ἀποθεωρητικοποίηση» τοῦ πανεπιστημίου, ἐνῶ ἐντείνεται ἡ παροχή προγραμμάτων σπουδῶν «τοῦ ὀλίγον ἀπ' ὅλα», μιᾷ γνώσης εὐπεπτης, ἂν και βραχείας χρήσεως πού ἀπαιτεῖ ἐπανακατάρτιση.

Κατά δεύτερο λόγο, ὁ παραπάνω ἀναπροσδιορισμός συνοδεύεται ἀπό τήν υἱοθέτηση πολιτικῶν πού ἀλλάζουν τή βάση τοῦ συστήματος χρηματοδότησης. Τό κράτος παραιτεῖται σταδιακά ἀπό τήν ὑποχρέωσή του ως ἐγγυητή τῶν (οἰκονομικῶν) ὅρων τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἰδρυμάτων, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὑποχρεώνει τά ἴδια νά γίνουν πῶς «ἐπιχειρησιακά» (βλ. στήν Βρετανία τήν ὑποχρεωτική ἐγκαθίδρυση ἐνός συστήματος κεντρικῆς ἀξιολόγησης, ἄκρως παρεμβατικοῦ και ἀγοραίου-ἀνταποδοτικοῦ). Τά πανεπιστήμια καλοῦνται νά ἀνοιχθοῦν στήν ἰδιωτική χρηματοδότηση, μέσω νέων ἐσόδων ἀπό τήν πώληση ὑπηρεσιῶν, ἀλλά και τήν ὅλο και μεγαλύτερη ἐμπορική ἀξιοποίηση τῶν ἐρευνητικῶν ἀποτελεσμάτων, μέ τή διαμόρφωση θεσμικῶν διευκολύνσεων (λχ. τό θεσμικό πλαίσιο γιά τήν «πνευματική ἰδιοκτησία»), ὥστε τά ἐρευνητικά ἀποτελέσματα πού παράγονται μέ δημόσια χρηματοδότηση νά μποροῦν νά γίνουν ἀπρόσκοπτα ἐμπορεύσιμα (Οἱ ἐπιπτώσεις ἀπό αὐτές τίς πιέσεις γίνονται ἰδιαίτερα

αίσθητες στο πεδίο τῶν βασικῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν καί τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν, τῶν ὁποίων ἀπειλεῖται πλέον ἢ βιωσιμότητα).

Συναφῶς, κατὰ τρίτο λόγο, οἱ παραπάνω πιέσεις ἐπιβάλλουν νέους κανόνες στο ὡρο τῆς διοίκησης τῶν πανεπιστημίων καί τοῦ τρόπου τῆς ἀκαδημαϊκῆς ὀργάνωσής τους. Καθὼς καθιερώνονται νέοι τρόποι χρηματοδότησης, σέ εὐρωπαϊκό καί διεθνές ἐπίπεδο, μέ ἀναφορά στήν ιδιωτική σφαῖρα, ἀναδύεται ἕνας νέος τύπος ἐμπειρογνώμονα-ἐπαγγελματία τῆς διοίκησης πού ἔχει ἐκτελεστικές, διευθυντικές καί διαχειριστικές ικανότητες ἀπαραίτητες γιά τήν προσέλκυση ἀλλά καί σφιχτή διαχείριση περιορισμένων πόρων, σέ ἕνα οικονομικά ἀνταγωνιστικό περιβάλλον. Ἀπό τό ἄλλο μέρος, τά ἴδια τά τμήματα μετατρέπονται σέ κέντρα οἰκονομικοῦ προϋπολογισμοῦ καί διαχείρισης στενῶν οἰκονομικῶν πόρων. Πιέζονται νά μεταλλαχθοῦν σέ κέντρα μείωσης τοῦ κόστους τῶν δαπανῶν, ἀνταποκρινόμενα σέ πιέσεις λιτότητας.

Συναφῶς, ἀναλαμβάνεται προσπάθεια νά μετρηθοῦν οἱ «ἐκροές» τῶν ἰδρυμάτων, τῶν τμημάτων, τῶν ἀτόμων (ἡ ἀποτελεσματικότητα, ἡ παραγωγικότητα, μετατρέποντας τήν ἀκαδημαϊκή ἀριστεία ἀπό ποῖότητα σέ ποσότητα), στο πλαίσιο μιᾶς προσπάθειας «ὀρθολογικῆς» διαχείρισης τῶν στενῶν πόρων. Τό γεγονός αὐτό μεταλλάσσει ἀπό τά ἔξω τίς ἐπιστημονικές προτεραιότητες καί τοὺς στόχους τῶν πανεπιστημίων, μεταστρέφει τήν διδασκαλία σέ μετρήσιμες ἐκροές (πόσοι φοιτητές παίρνουν ἕνα μάθημα, πόσο γρήγορα τελειώνουν, τί ζητάει ἡ ἀγορά ἐργασίας, πόσο γρήγορα βρίσκουν δουλειά οἱ ἀπόφοιτοι), διαδικασία πού μέ τήν σειρά της ἐπιφέρει τήν τυποποίηση τῆς γνώσης, τήν στροφή στήν εὐκολή κι εὐπεπτή ἐκπαίδευση σέ ἐκδοχές light, καθόλου βαθιά ἢ θεωρητική οὔτε ἀπαιτητική. Προγράμματα μαθημάτων πού δέν εἶναι δημοφιλή, εἶναι «ἀντιπαραγωγικά» καί δέν διδάσκονται.

Ἐν ὁλίγοις, παρατηρεῖται ἕνα εἶδος κοινωνικῆς διεργασίας πού ἀναδεικνύει ὄχι μόνον τή μεγαλύτερη διασύνδεση τοῦ πανεπιστημίου μέ τήν οἰκονομία, ἀλλά τῆς ὁποίας πυρήνας εἶναι ὁ μετασχηματισμός τοῦ ἴδιου πανεπιστημίου σέ «ἐπιχείρηση». Οἱ πανεπιστημιακές μαθήσεις «ἐργαλειοποιοῦνται», καθὼς οἱ φορεῖς τους καλοῦνται νά τοὺς προσδώσουν πρωτευνόντως ἢ μονοσήμαντα ἐφαρμοσμένο κι εὐπεπτο χαρακτήρα. Ἡ δέ πανεπιστημιακή αὐτοτέλεια, ὡς ρυθμιστική ἀρχή δημόσιας πολιτικῆς ἀλλά καί ὡς λειτουργική ἀρχή ἀκαδημαϊκῆς ὀργάνωσης, ὑποχωρεῖ καί ἀλλοιώνεται.

Ὑπάρχουν ὀρισμένοι οἱ ὁποῖοι –καλοπροαίρετα μάλιστα– ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτή ἡ μεταστροφή ἀποτελεῖ τό μοναδικό ἀντίδοτο στίς ἀγκυλώσεις καί ὀλέθριες ἐξαρτήσεις τῆς γραφειοκρατικῆς, κρατικιστικῆς λογικῆς. Ἐπαγγέλλονται, λοιπόν, ἀφενός τόν ἐπαναπροσανατολισμό τοῦ πανεπιστημίου πρὸς τοὺς μηχανισμούς καί τοὺς φορεῖς τῆς ἀγορᾶς, καί ἀφετέρου τόν λειτουργικό μετασχηματισμό του σέ φορέα-ἐπιχείρηση

πού θά παρέχει ὑπηρεσίες, καί ἄρα θά ἀξιολογεῖται καί χρηματοδοτεῖται, στή βάση τῆς ποιότητας καί τῆς ἀνταγωνιστικότητας τῶν ὑπηρεσιῶν πού θά προσφέρει σέ πελάτες-καταναλωτές (φοιτητές, ἐπιχειρήσεις ἢ ἄλλους ιδιωτικούς φορεῖς, κρατικές ὑπηρεσίες ἢ δημόσιους φορεῖς κλπ.).

Ὅμως ὅσο δυσλειτουργικός ἔχει ὑπάρξει ὁ ἀσφυκτικός ἐναγκαλισμός του ἀπὸ τόν κρατικο-γραφειοκρατικό παρεμβατισμό ἄλλο τόσο ἀπειλητικός γιά τήν (πολυδιάστατη) κοινωνική λειτουργία του εἶναι ὁ ἐποικισμός του ἀπὸ τόν ἐργαλειώκο οἰκονομισμό.

Αὐτό πού ἀπειλεῖται νά χαθεῖ εἶναι ἡ ἰσορροπία ἀνάμεσα σέ τρεῖς ἱστορικά διαμορφωμένες καί κοινωνικά καθοριστικές διαστάσεις του: τήν ἀποστολή του ὡς ἐρευνητικοῦ θεσμοῦ παραγωγῆς καί διάδοσης τῆς γνώσης, ἐκεῖνη ὡς πολιτιστικοῦ θεσμοῦ κοινωνικῆς κριτικῆς καί αὐτογνωσίας, πού ἐξασφαλίζει τήν κοινωνική συνοχή καί ἐγγυᾶται ὅρους τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, καί τήν ἀποστολή του ὡς θεσμοῦ κοινωνικο-οικονομικῆς ὠφελιμότητας, πού κοινωνικοποιεῖ ἐπαγγελματικά τοὺς νέους πολίτες καί προωθεῖ τήν ἀνάπτυξη καί τήν οἰκονομική πρόοδο. Ἡ ἰδιαίτερη ἰσορροπία ἀνάμεσά τους καθόρισε ἱστορικά τή φυσιογνωμία του καί τήν ἰδιαίτερη κοινωνική σημασία του. Ὁ συνδυασμός τους κατέστησε τό πανεπιστήμιο φορέα ἑνός αἰτήματος γιά δίκαιους, ἀξιοπρεπεῖς κι ἀνθρώπινους ὅρους τῆς κοινωνικῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ἡ περίπτωση τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημιακοῦ θεσμοῦ

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τόν ἑλληνικό ἀκαδημαϊκό ὡρο, οἱ νέες πιέσεις προβάλλουν ἰδιαίτερα ἀνησυχητικές, καθὼς ἐρχονται νά «καθίσουν» πάνω σέ μιὰ σειρά δομικῶν ἐλλειμμάτων, ἀδρανειῶν καί παθολογιῶν τοῦ πανεπιστημιακοῦ μας συστήματος. Στόν ὑπὸ συγκρότηση ἐνιαῖο ἐκπαιδευτικό εὐρωπαϊκό ὡρο, τά ἑλληνικά πανεπιστημιακά ἰδρύματα, ἀποθεωρητικοποιημένα, ὑποχρηματοδοτούμενα καί ἀκαδημαϊκά ὑποβαθμισμένα, κινδυνεύουν, στή μεγάλη τους πλειοψηφία, νά ἀποκτήσουν τόν χαρακτήρα ἀπλοῦ χώρου ὑποδοχῆς γιά μιὰ «transnational education». Ἀπειλοῦνται δηλαδή μέ ἐποικισμό ἀπὸ ἐξαγωγή κι ἐμπορεύσιμα προγράμματα σπουδῶν καί light πτυχία πανεπιστημίων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Βορῆ (κυρίως Βρετανικῶν), στά ὁποῖα ἐνδέχεται ἀπλῶς νά δανεῖζουν τίς αἰθουσές τους, στο πλαίσιο μιᾶς ἀγορᾶς «ἐκπαιδευτικῶν ὑπηρεσιῶν» δεύτερης ταχύτητας, κι ἐνδεχομένως ὄχι μόνο γιά τήν ἑλληνική ἀλλά τή βαλκανική καί ἀνατολικομεσογειακή ζήτηση.

Σέ μιὰ Εὐρώπη μέ πανεπιστημιακά ἰδρύματα πολλῶν ταχυτήτων, ὅπου ἡ ἐρευνα θά τείνει νά συσσωρεύεται σέ ὀλίγα «κέντρα ἀριστείας», γιά τά δικά μας πανεπιστήμια, στά ὁποῖα δέν ἔχει ὑπάρξει οὔτε μακρά

ιστορία ακαδημαϊκής αυτόνομίας, ούτε ανθεκτική παράδοση στέρεης ένδογενοῦς ἐπιστημονικῆς ἀριστείας, ὅπου ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ πανεπιστημιακοῦ συστήματος ἀδυνατεῖ νά μεταρρυθμισθεῖ, ὅπου βασικές ἐπιστημονικές περιοχές δέν ἔχουν ἀκόμα καί σήμερα διαφοροποιηθεῖ καί μορφοποιηθεῖ (εἶναι σκάνδαλο πρῶτου μεγέθους ὅτι στή χώρα μας δέν ὑπάρχουν ἀκόμα Τμήματα Φιλοσοφίας –πλὴν ἑνός προσφάτως–, οὔτε Τμήματα Γλωσσολογίας, οὔτε Μουσική Ἀκαδημία, καί ὁ κατάλογος δέν τελειώνει), ἐνῶ ἄλλοι ἐπιστημονικοί τομεῖς κατακερματίζονται πρόχειρα καί ἐπιπόλαια, μέ τή δημιουργία ἐπιστημονικά ἀδιευκρίνιστων καί ἐπιστημολογικά συγκεχυμένων νέων Τμημάτων – ἐν μέσω τέτοιων συνθηκῶν, τό εὐρωπαϊκό μας μέλλον διαγράφεται ἀδέβαιο...

Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ συγκλίνων εὐρωπαϊκός (βλ. οἰκονομικός) χώρος χρειάζεται περισσότερο προσωπικό ἐξειδικευμένο στίς νέες τεχνολογίες καί αὐτό τό ἐργατικό δυναμικό πρέπει νά παραχθεῖ. Ὅμως τό κράτος ἔχει ὑποχρέωση νά ἀντισταθμίζει αὐτήν τήν οἰκονομική πολιτική. Οἱ διεκδικήσεις τῆς κοινωνίας ἀπό τό πανεπιστήμιο δέν ἐξαντλοῦνται στήν κατάρτιση ἐπαγγελματικῶν στελεχῶν βραχείας (ἤ μιᾶς) χρήσεως. Τό κράτος καλεῖται νά λάβει ἀντισταθμιστικό ρόλο, λαμβάνοντας ὑπόψη ὅτι τό πανεπιστήμιο δέν παράγει ἀπλῶς μονοδιάστατους καί ἀποτελεσματικούς ὑπηρετές τῆς

ἀγορᾶς ἀλλά κριτικά σκεπτόμενους καί δημοκρατικά ἐνεργούς πολίτες. Τό πανεπιστήμιο χρειάζεται νά ἐνισχυθεῖ, ὥστε νά παραμείνει ὁ θεσμικός χώρος ὅπου θά λειτουργοῦν καί ἀναπαράγονται ἐλεύθερα οἱ διανοητικές δυνάμεις τῆς κοινωνίας.

Ἀπό τό ἄλλο μέρος καί ἐπιπροσθέτως, ἡ ἴδια ἡ τεχνο-ἐπιστημονική καινοτομία ἔχει προϋποθέσεις: Ἀπαιτεῖ εὐρύτερου χαρακτήρα διανοητικές καί πολιτισμικές συνθήκες προκειμένου νά ἀναπτυχθεῖ. Εἶναι δέ γνωστό ἀπό τή διεθνή ἐμπειρία ὅτι ἡ ἴδια ἡ ὑψηλή τεχνολογία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐρευνας σέ γνωστά πανεπιστήμια καί ἐρευνητικά ἰνστιτούτα, τῶν ὁποίων τό στελεχιακό δυναμικό πάλι προέρχεται ἀπό πανεπιστήμια.

Στήν Εὐρώπη διαμορφώνονται πανεπιστήμια δύο ταχυτήτων. Ὁ «ὕψηλός» εὐρωπαϊκός πολιτισμός θά συνεχίσει νά παράγεται καί νά μεταδίδεται σέ συγκεκριμένες νησίδες-πανεπιστήμια ἐλίτ, ἐνῶ ἡ τεράστια μάζα τῶν ὑπολοίπων θά πιέζεται ἀπό τή μονοδιάστατη ἀπορρόφησή τους ἀπό τίς ἀνάγκες μιᾶς ἐνδο- καί ἐξω-πανεπιστημιακῆς ἀγορᾶς ὑπηρεσιῶν. Θά ἀσφυκτιοῦν κάτω τήν πίεση τῆς προσέλκυσης μαζικῶν ἀκρωατηρίων πελατῶν-φοιτητῶν, μέ ἀντάλλαγμα τήν ἀναγκαῖα γιά τήν ἐπιδίωσή τους χρηματοδότηση, τῆς μετάδοσης τῆς «εὐκόλης» γνώσης καί τῆς ταχύρρυθμης κατάρτισης (καί ἐπανακατάρτισης) ἐξειδικευμένων στελεχῶν-

χειριστῶν τῶν νέων τεχνολογιῶν. Αὐτή ἡ τύχη ἀξίζει στοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστήμιου;

Τό κράτος καλεῖται νά δράσει ἀντισταθμιστικά, συνεχίζοντας νά ἀντιμετωπίζει τήν πανεπιστημιακή ἐκπαίδευση ὡς δημόσιο ἀγαθό, τοῦ ὁποῖου ἡ παραγωγή διέπεται ἀπό τήν πολιτική τῆς κοινωνικῆς ἐπένδυσης καί ὄχι τῆς ιδιωτικῆς κατανάλωσης.

Ἀναμφιβόλως, ἰδιαίτερη εἶναι ἡ εὐθύνη τῶν φορέων τοῦ ἰδίου τοῦ πανεπιστημίου. Χρειάζεται μιά νέα στρατηγική ἀποσαφήνισης τῶν στόχων καί τοῦ χαρακτήρα τῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσης, ὑπεράσπισης τῆς ἐπιστημονικῆς βάσης της, καί σύνδεσής της μέ τήν κοινωνία. (Ἄλλως, τί πραγματικά ὑπερασπιζόμαστε, ὅταν ὑπερασπιζόμαστε τόν δημόσιο χαρακτήρα τοῦ πανεπιστημίου, ἂν ὄχι τό ἐπιστημονικό-θεωρητικό ὑπόβαθρο τῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσης, τόν ἀκαδημαϊκό ἐρευνητικό χαρακτήρα του, τήν κριτική κι ἀναστοχαστική λειτουργία του;)

Εἶναι ἀδιανόητη καί καθόλου ἀξιοβίωτη μιά κοινωνία βυθισμένη ὁλοσχερῶς στούς αὐτοματισμούς τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, μιά κοινωνία πού δέν θά μπορεῖ νά σκέφτεται τόν ἑαυτό της, πού δέν θά ἔχει θεσμούς κριτικῆς αὐτογνωσίας, θεσμούς παιδείας, πού νά λειτουργοῦν στή βάση ἑνός αἰτήματος αὐτοθέσμησης καί αὐτοπροσδιορισμοῦ ἐνεργῶν πολιτῶν. Τό πανεπιστήμιο, ὡς κριτικός καί ἀναστοχαστικός θεσμός, ἀποτελεῖ ἐξελικτικό ἐπίτευγμα τῶν νεοτερικῶν κοινωνιῶν. Αὐτή ἡ λειτουργία του παραμένει καί σήμερα ἀδιαπραγμάτευτη. Χρειάζεται νά ὑπάρχει ὄχι ὡς ὑπηρετῆς τῶν νέων ἐπιταγῶν τῆς οἰκονομίας καί τῶν ἐργαλειῶν λογικῶν ἀνάπτυξης, ἀλλά, πρωτίστως, ὡς ἐγγυητής τῶν ρυθμιστικῶν κανονιστικῶν ὁρίων τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ὡς φορέας τῶν ἠθικῶν καί κοινωνικῶν ὅρων τῆς οἰκονομικῆς οἰκειοποίησης καί τοῦ πολιτικοῦ ἐλέγχου τῆς παραγόμενης γνώσης.

Ἡ διαμάχη γιά τά «κρατικά» καί «μὴ κρατικά» πανεπιστημιακά ἰδρύματα

Ἐν ὄψει τῶν θεμελιωδῶν ἀλλαγῶν πού ἐπιτελοῦνται σέ εὐρωπαϊκό καί διεθνές ἐπίπεδο, ἡ ἐστίαση τῆς πρόσφατης συζήτησης γύρω ἀπό τήν νομική προσωπικότητα τοῦ πανεπιστημίου (δημόσια, κρατικά ἢ μὴ κρατικά-ιδιωτικά, μὴ κερδοσκοπικά), τήν στιγμὴ μάλιστα πού στή χώρα μας ὑπάρχουν ρητοί συνταγματικοί φραγμοί γιά τήν ἵδρυση πανεπιστημιακῶν ἰδρυμάτων ἀπό ιδιώτες, μπορεῖ νά λειτουργήσει ἐν πολλοῖς ἀποπροσανατολιστικά...

Τά ἐπιχειρήματα πού συνήθως προβάλλονται ὑπὲρ τῆς ἵδρυσής τους εἶναι ὅτι α) καθὼς ἡ ὀργάνωση καί ἡ λειτουργία τους θά διέπεται ἀπὸ ἓνα αὐστηρό ὀρθολογικό σχεδιασμό, ἡ δημιουργία τους θά δημιουργήσει συνθήκες ὑγιоῦς ἀνταγωνισμοῦ μεταξύ αὐτῶν καί τῶν δημοσίων, ὁ ὁποῖος θά ἀποδεῖ ὠφέλιμος καί θεραπευ-

τικός γιά τά δημόσια ἰδρύματα, μέσω τῆς ἄμλλας πού θά καλλιεργήσει. Ὑποστηρίζεται, ἐπίσης, β) ὅτι ἡ ἵδρυσή τους θά ἀπαντήσει μέ ἱκανοποιητικό τρόπο στήν αὐξανόμενη φοιτητικὴ ζήτηση. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο, θά ἀνακοπεῖ ἡ φοιτητικὴ μετανάστευση στοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ὁποία μέ τὴ σειρά της θά μειώσει τήν ἐξαγωγή συναλλάγματος κι θά βελτιώσει τό ἰσοζύγιο πληρωμῶν. Ἐπιπροσθέτως, ἡ σύστασή τους παρουσιάζεται ὅτι θά ὀδηγήσει στήν ἀνάπτυξη μιᾶς ἀνοιχτῆς «πανεπιστημιακῆς βιομηχανίας», ἡ ὁποία θά καλύπτει διαφοροποιημένες ἀνάγκες, ὄχι μόνον ἐγγῶριες ἀλλὰ ἀπὸ τίς γείτονες χῶρες, μέ τήν προσέλκυση ξένων φοιτητῶν – πράγμα πού θά μεταφράζεται σέ εἰσροή συναλλάγματος καί οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη.

Τά ἐπιχειρήματα ἀπαντῶνται εὐκόλα καί ἔχουν ἤδη ἀπαντηθεῖ ἱκανοποιητικά.

α) Αὐτό πού χρειάζεται τό δημόσιο πανεπιστήμιο, πρωτίστως, δέν εἶναι ὁ ἀνταγωνισμός μέ τά ιδιωτικά, ἀλλὰ ἡ ριζικὴ ἀντιμετώπιση τῆς χρόνιας ὑποχρηματοδότησής του, ἡ ἀπεξάρτηση ἀπὸ τόν κρατισμὸ καί τήν γραφειοκρατικὴ ἀγκύλωσή του καί ἡ κατοχύρωση τῆς πραγματικῆς αὐτοδιοίκησής του, ἡ ἐνίσχυση τῆς ἀκαδημαϊκῆς φυσιογνωμίας καί τῆς ἐπιστημονικῆς του λειτουργίας. Ὑπὸ τίς παρούσες συνθήκες, τὰ πανεπιστήμια εἶναι ἀπλοί διαχειριστὲς χρόνιων καί διογκούμενων ἐλλειμμάτων, ἐνῶ δέν μποροῦν νά προσλάβουν οὔτε μιά γραμματέα χωρὶς τήν ἐγκρίση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, γιά νά μὴν ἀναφέρω τήν ἀπόλυτη δικαιοδοσία τοῦ κράτους ὡς πρὸς τό πόσους διδάσκοντες θά προσλάβουν καί τό πότε, τόν κεντρικὸ καί πλήρη ἐλεγχὸ ὡς πρὸς τὰ κριτήρια εἰσαγωγῆς καί τὴν ποιότητα τῶν εἰσακτέων φοιτητῶν, ὡς πρὸς τὴ χρηματοδότηση καί τὴν οἰκονομικὴ διαχείριση, τό ὕψος τῶν πιστώσεων καί τὴν μέχρι καί τοῦ τελευταίου κωδικοῦ κατανομή τους! Αὐτὲς οἱ πολιτικὲς εἶναι ἐκεῖνες πού δημιουργοῦν ἀγκυλώσεις καί δυσλειτουργίες, καί ὄχι ὁ δημόσιος χαρακτήρας τους.

β) Τὴ φοιτητικὴ ζήτηση καί τὴ μετανάστευση μποροῦν νά ἀντιμετωπίσουν τά εἴκοσι πανεπιστήμια τῆς χώρας, ὑπὸ τίς σαφεῖς προϋποθέσεις πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω. Ὑπὸ τίς ἴδιες προϋποθέσεις, γίνονται τὰ ἴδια ἐλκυστικά καί γιά τίς γείτονες χῶρες: τὴ δραστικὴ χρηματοδότηση, τὴν ἀνάπτυξη σύγχρονων κι ἐπαρκῶν ὑποδομῶν, τὴν πρόσληψη νέου προσωπικοῦ, καί τὴν ἀκαδημαϊκὰ ὀρθὴ ἀνάπτυξή τους μέ τὴν προσεκτικὴ ἵδρυση ἐπιστημονικῶν Τμημάτων συστηματικῶν σπουδῶν.

Ἡ συζήτηση γιά τά «μὴ κρατικά» «μὴ κερδοσκοπικά» πανεπιστήμια γίνεται ἰδιόμορφη: Ὑπὸ τό φῶς τῆς συνταγματικῆς ἀπαγόρευσης τῆς σύστασης ἀνωτάτων σχολῶν ἀπὸ ιδιώτες, ἡ πρόταση ἀναδιώκει τό αἶτημα τῆς ἀναζήτησης ἑνός «ἐνδιάμεσου χώρου» ἀνάμεσα στίς συντεταγμένες τοῦ δημοσίου καί τοῦ ιδιωτικοῦ, ὅπως συνέβη καί κατὰ τὴν προηγούμενη δεκαετία καί πρὶν τὴν πρόσφατη συνταγματικὴ μεταρρύθμιση.

Καθώς όμως, μέ βάση το άρθρο 16 παραγρ 5α του Συντάγματος, η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από τα ιδρύματα που αποτελούν ΝΠΔΔ, που αυτοδιοικούνται πλήρως, έποπτεύονται μόνον από την πολιτεία (έλεγχος νομιμότητας και δημοσιονομικός έλεγχος) και στηρίζονται οικονομικά από αυτήν, οι όποιοι φορείς της ασφαλώς δεν μπορεί παρά να είναι, κατ' αποκλειστικότητα, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όπως είναι η τοπική αυτοδιοίκηση, τα έπιμελητήρια, ο δικηγορικός και ο ιατρικός σύλλογος, η Έκκλησία της Ελλάδος, κι εν γένει μη κερδοσκοπικοί φορείς. Μέ μια έννοια πολύς καθγας για το τίποτα (;) ή για κάτι άλλο ίσως (;) δεδομένου ότι οι συνταγματικοί φραγμοί για τη σύστασή τους (ως ΝΠΔΔ), απαιτούν και τα ίδια αυτά τα ιδρύματα να τελούν υπό κρατική έποπτεία και έλεγχο.

Υπό τόν περιορισμό αυτής της τυπικής προϋπόθεσης, ποιά θα είναι η πραγματική διαφορά ανάμεσα στα δυό κατά βάση όμοειδη σχήματα; Και σέ ποίο βαθμό, τή στιγμή που υφίσταται ένα άδρανές και δυσλειτουργικό κρατικό ρυθμιστικό πλαίσιο έποπτείας για τα δημόσια, το ίδιο αυτό πλαίσιο δεν θα έπεκταθεί έξίσου στην όργάνωση και λειτουργία των υπό κρατική έποπτεία «μη κρατικών» ιδρυμάτων; Πού θα βρίσκεται η τόσο μεγάλη ποιοτική διαφορά, η όποία να δικαιολογεί και τόν θόρυβο και τήν υπερβολή μέ τήν όποία προβλήθηκαν;

Από το άλλο μέρος, πέρα από το τυπικό ζήτημα που φαίνεται να αποκλιμακώνει τήν πραγματική διαφορά τους, υπάρχει και το ουσιαστικό ζήτημα των πραγματικών προϋποθέσεων τής σύστασης και λειτουργίας τους. Υπάρχουν πράγματι οι προϋποθέσεις ώστε κοινωνικοί, μη κερδοσκοπικοί φορείς, (λχ. οι υπερχρεωμένοι δήμοι) να αναπτύξουν μέ αξιοπιστία τέτοιας ευρείας κλίμακας οικονομική επένδυση; Ή, μήπως, θα πρόκειται για περιορισμένης έμβέλειας κολέγια, σέ αντικείμενα άμεσης ζήτησης, όπως χρηματοοικονομικά και διοίκηση έπιχειρήσεων, μάρκετινγκ, ΜΜΕ και συναφή; Αλλά τότε για ποιά ποιοτικά διαφορετική, ανταγωνιστική, σχέση και άμλλα μέ τα δημόσια πανεπιστήμια μιλάμε;

Μήπως εν τέλει η όλη συζήτηση, κινούμενη καθαρά σέ ένα προγραμματικό «έπικοινωνιακό» επίπεδο έντυπώσεων, δεν έχει καταφέρει τίποτε άλλο από το να προετοιμάζει κανονιστικά, και άρα νομιμοποιητικά, τόν πολίτη για να αποδεχθεί αυτό που έδω και δεκαετίες αποδέχεται για τήν υγεία, τή λυκειακή (παρα)παιδεία, δηλαδή ότι και η εκπαίδευση είναι μια ακόμα μορφή παρεχόμενης υπηρεσίας, που πρέπει ως εκ τούτου αναλόγως να άγορασθεί;

Η συζήτηση στην Εύρώπη έχει ανοίξει (μέσα από κείμενα τής Ευρωπαϊκής Έπιτροπής, ευρωπαϊκών πανεπιστημιακών ενώσεων, του Συμβουλίου Υπουργών, κ.λπ.), μέ έπικεντρο τήν αποδοχή τής Γενικής Συμφωνίας Έμπορίου Υπηρεσιών (GATS) για τήν τριτοβά-

θμια εκπαίδευση. Υπάρχει έντονος προβληματισμός κι ενώ όρισμένοι προκρίνουν μέ ευχέρεια τήν αποδοχή τής λογικής τής ιδιωτικοποίησης, άλλοι προβάλλουν (διαφοροποιημένες) αντίστασεις. Μήπως είναι καιρός και στη χώρα μας να ανοίξει πολιτικά η συζήτηση επί τής ουσίας του προκειμένου, έντοπίζοντας που πραγματικά βρίσκεται το διακύβευμα;

Προοπτικές τής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης

Τό πανεπιστήμιο δεν μπορεί να αποφύγει τίς σύγχρονες παραγωγικές και αναπτυξιακές προκλήσεις. Δεν μπορεί όμως να άρκεσθεί σέ αυτές, ακόμα και για τη μονοσήμαντη αλλά ουσιαστική ικανοποίησή τους. Πρωτίστως, απαιτείται η κριτική δραστηριοποίηση όλων των μελών τής πανεπιστημιακής κοινότητας ώστε να διαμορφωθεί μια στρατηγική για τη διαφύλαξη τής αυτονομίας του, προβάλλοντας αντίσταση στο είδος ενός έπαπειλούμενου πολιτιστικού κυνισμού αλλά και ενός έρευνητικού θετικισμού, που δεν μπορεί να φαντασθεί καμιά γνώση και καμιά έρευνα που να μην είναι ανταλλάξιμες σέ οικονομική αποδοτικότητα, απειλώντας έτσι μέ διανοητική πτώχευση αλλά και μέ αποηθικοποίηση τήν ίδια τήν έρευνα και τήν έπιστημονική δραστηριότητα.

Κατά τα άλλα, είναι συμφέρον τής κοινωνίας, κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα, να υπάρχει ένας δημόσιος χώρος κριτικής σκέψης και έρευνας, ένας θεσμός που να μπορεί να προσεγγίζει κριτικά τήν οικονομία, τήν πολιτική, τήν ίδια τήν κοινωνία και τούς υπόλοιπους θεσμούς της, να τούς «έλέγχει» και να τούς άσκει κριτική, να εκπαιδεύει τούς μελλοντικούς πολίτες όχι μόνο μέ έπιστημονική επάρκεια αλλά και κοινωνική και δημοκρατική ευαισθησία. Αυτό το δημόσιο συμφέρον δεν «έμπορευματοποιείται», δεν γίνεται υπηρεσία προς πώληση ή έμπορευματική αξιοποίηση. Και άφορα όλους μας. Ό καθένας μας, μέλη τής πανεπιστημιακής κοινότητας, πολιτικές δυνάμεις και μελλοντική κυβέρνηση, ως αναλάδουμε τίς ευθύνες μας.

